

Bukev – etimologija ljudskega in znanstvenega imena

Beech – etymology of the vernacular and scientific name

avtor prof. dr. dr. h. c. **Niko TORELLI**

Izvleček/Abstract

Razložena je etimologija ljudskega imena drevesnega imena v german-skih, slovanskih in romanskih jezikih ter latinskega *fagus* in grškega *phḗgós* "hrast". Vsi imajo skupne korenine v indoevropskem *bhâ-u-g-s* "bukev". Slov. beseda *bukve*, angl. *book* in nem. *Buch* ne prihaja iz imena za drevesno vrsto, kot se pogosto misli, temveč iz gotske besede *boka* "črka" (abecede).

The etymology of the vernacular tree name in germanic, slavic and romanian languages as well as of the latin *fagus* and greek *phḗgós* "oak" is explained. All derive from Indo-European *bhâ-u-g-s*. Engl. *book*, germ. *Buch* and slov. *bukve* is akin to Goth *boka* "letter" (of the alphabet) and not of known relation to beech, as is often assumed.

Ključne besede: bukev, bukve, etimologija

Keywords: beech, book, etymology

Težko bi našli drevesno ime z zanimivejšo etimologijo. Presenetljivo je, da ime za "bukev" v slovanskih in germanskih jezikih (in madžarskem) zveni zelo podobno: hrvaško in srbsko *bukva*, rusko *búk*, češko, slovaško in poljsko *buk*, nemško *Buche*, angleško *beech*, švedsko *bok*, nizozemsko *beuk*, madžarsko *bükk*. Če se pri slovanskih jezikih pomaknemo nazaj v 9. stol, v zdaj izumrlo staro cerkveno, naletimo na izraz *buky*. (Vzhodna ortodoksna /pravoslavna/ cerkev staro cerkveno slovanščino še vedno uporablja kot liturgični jezik). V prav tako izumrlih jezikih: v srednji

visoki nemščini (nem. *mittelhochdeutsch*, 12. – 15. stol.) so bukev imenovali *buoche*, v stari visoki nemščini (nem. *althochdeutsch*, 9. - 12. stol.) *buohha*, v stari angleščini (7. stol.) *bôc* (*b?ce*) in v še starodavnejši stari nordijsčini (angl. *Old Norse*) *bók*. V protogermanščini, tj. v nezabeleženem jezikovnem predniku, iz katerega so nastali zahodni, severni in zahodni germanski jeziki, je bila "bukev" domnevno *bok(i)on*. Korenine "bukve" segajo v indoevropski (zastarelo: indegermanski) *bhâgos* oz. *bhag(s)* ali *bhâ/u/g-s*. Odtod naj bi izviral tudi grški *phḗgós* "jedilni hrast" in latinski *fagus* "bukev" (prim. npr. Collins 1995, Duden 1989, Hoad 1996, Skeat 1995, Wahrig 1974). Tu se nakazuje podobnost z gr. *fageín* (ῥάϕει) "jesti". Glede "preskoka" z "bukve" na "jedilni hrast" je treba pojasniti, da so nekoč z "bukvijo" poimenovali tudi druge drevesne vrste, tako tudi grške hraste. Res pa je tudi, da so nekoč jedli nežno pomladansko bukovo listje in žir. V letih stiske so iz bukove skorje mleli moko in iz žira pripravljali olje ter pražili kavni nadomestek. Italijanski izraz *faggio* sledi latinskemu imenu, medtem, ko sta španski *haya* in francoski *hêtre* izvedena iz starofrankovskega *heester*

“mlado bukovo stebelce”. Nemško *Heister* pomeni “mlado listnato drevesce iz drevesnice” ali kar “bukev”. Glede latinskega vrstnega imena *silvatica* ni težav. Lat. *silva* pomeni “gozd” in lat. *silvatica*, “gozdna”. Žal se je uveljavila napačna pisava z ipsilonom *sylvatica*!

Zveza med *bukvijo* kot drevesno vrsto in *bukvami* v pomenu “knjiga”, je nekoliko bolj zamotana in nejasna. Čeprav je Guttenberg sprva res izdeloval črke iz bukovine, tiči morda zveza drugje in vodi k nem. *Buchstaben* “črke”, srednjevisokonemško *buochstap*, starovisokonemško *buohstap*, nizozemsko *boekstaaf*, staroangleško *bôcstaf* in švedsko *bokstav*, kar je prvotno pomenilo “palico z (runskimi) znaki. Šele kasneje so izraz povezali z “bukvijo” (nem. “Buche”) in ga razumeli kot “palico iz bukovnega lesa (nem. “Stab als Buchenholz”)! Srednjevisokonemški *buoch* in starovisokonemški *buoh* izvirata iz gotskega *bôkô* “pisanje, knjiga” (množina od *bôka* “črka”) in nato – domnevno po zgledu lat. *littera* “črka” oz. vse kar je napisano (prim literatura). Odtod nemški *Buch*, angleški *book*, nizozemski *boek*, švedski *bok*, danski *beuke*, naše *bukve* in njene izvedenke *bukvarnica* ali *bukvišče* v pomenu “knjižnica” ter *bukle*, kot študenti radi imenujejo nadležne debele knjige. (prim. Duden 1989, Randomhouse 1993, Snoj 1997). Nekateri menijo, da je zveza bolj preprosta: nekoč naj bi pisali na lesene deščice

(Wahrig 1974) ali še verjetneje na skorjo (Collins 1995). Ti razlagi se zdita manj verjetni. □

Literatura

1. **Crystal, D.** 1999. The Penguin dictionary of language, 2. izd. Penguin Books, London.
2. **Duden Herkunftswörterbuch** 1989. Bibliographisches Institut & F.A. Brockhaus AG, Mannheim.
3. **Hoad, T.H.** (izd.) 1996. English etymology. Oxford University Press, Oxford, New York.
4. **Laudert, D.** 1998. Mythos Baum. BLV, München, itd.
5. **Livingston, A.D.** in H. Livingston 1996. Guide to edible plants and animals. Wordsworth Reference.
6. **Randhouse Unabridged Dictionary** 1993, 2. izd.
7. **Skeat, W.W.** 1995. The concise dictionary of english etymology. Wordsworth Reference.
8. **Snoj, M.** 1997. Slovenski etimološki slovar. Založba Mladinska knjiga, Ljubljana
9. **Wählig, G.** 1974. Deutsches Wörterbuch. Bertelsmann Lexikon-Verlag.